

**ЗЕМСЬКА ШКОЛА СЕЛА ПИРОГИ ЯК ПАМ'ЯТКА ІСТОРІЇ
І КУЛЬТУРИ (ДО 110 РІЧНИЦІ ПИРОГІВСЬКОГО ВИЩОГО
ПОЧАТКОВОГО УЧИЛИЩА)**

У статті розглядається механізм та процес реалізації на початку ХХ століття у селі Пирого Кременчуцького повіту Полтавської губернії ідеї відкриття чотирьохкласного міського училища. Для цього простежуються спільні зусилля козацької громади Пирогівської волості, місцевого самоврядування, повітового земства і державних структур, а також приватних осіб. Наголошується, що цей навчальний заклад відіграв визначальну роль у освітньому, культурному та духовному житті краю.

Ключові слова: чотирьохкласне міське училище, народні училища, Пирого, козаки, Кременчуцьке повітве земство, «Постанова сільських зборів».

При вивченні трепетних сторінок історії унікального приміщення Пирогівської ЗОШ (І–ІІІ ступенів) виявилось багато нерозвіданих аспектів щодо створення навчального закладу в далекому 1910 р. З огляду на величавість будівлі, монументальність форм, класичні пропорції, делікатно-стримане геометричне оздоблення, строгість й вишуканість деталей, що викликають захоплення і подив, постає низка версій і, насамперед, чому саме в селі Пирого в 1910 році постало таке величне МІСЬКЕ чотирьохкласне училище – високого рівня освітній заклад для сільської місцевості. Оскільки згідно «Положення про міські училища» від 31 травня 1872 р. – це були загальноосвітні навчальні заклади, призначені для міського населення, переважно для незаможних верств. Їх основною метою було надання послуг з отримання загальних елементарних знань та відомостей, що стануть в нагоді у практичному житті. Випускники училища мали право вступу до реальних училищ, гімназій, учительських семінарій та фельдшерських шкіл. Заснування училищ відбувалося тільки після надання дозволу попечителя Київського навчального округу та обов'язкового затвердження міністром народної освіти. Зазвичай, спочатку повітові, губернські земства та інспектори народних училищ надавали своє погодження на відкриття закладу після ретельного вивчення ситуації [4]. Як вдалося громаді Пирогівської волості пройти всі коридори чиновницьких перешкод, здійснити чимало поїздок у Полтаву, Київ, щоб довести гостру потребу у заснуванні саме міського училища в селі, знайти неабиякий показово-блискучий проект приміщення, затвердити його в міністерстві народної освіти, зібрати значну кількість коштів і

впродовж двох років звести на століття світоч науки і культури в центрі Пирогів? Викликає неабиякий подив і неймовірний захват амбітність та енергійність наших Прадідів. Щоб наблизитися до розуміння таких передових діянь наших земляків, повернемося до аналізу тогочасного стану соціально-економічного розвитку краю.

Наприкінці XIX ст. у Полтавській губернії особливо бурхливо зростає промислове виробництво, на початку XX ст. темпи прискорюються. За даними енциклопедичних довідників в період з 1862 по 1896 рр. загальна вартість промислових виробів у губернії зросла з 4,1 до 23,6 млн крб., або в 5,9 разів. Будівництво залізниць викликало створення пристанційних промислових установ, залізничних майстерень, паровозних депо, парових млинів, олійниць, складів, магазинів. Успішно розвивалася харчова промисловість: борошномельна, цукрова, горілчана, тютюнова, олійна, шкіряна; промислове садівництво. На повну потужність працювали борошномельні заводи Кременчука, Полтави, що майже втричі збільшили виробництво своєї продукції, яка вивозилася залізничним та водним транспортом до промислових центрів країни та за кордон. Продукція тютюнових фабрик Кременчука, Прилук, Полтави та Ромен мала значний попит на теренах Російської імперії, навіть в Сибіру. Відповідно в сільських регіонах зростали посіви зернових, цукрових буряків, соняшнику, конопель, тютюну. Виробники сільськогосподарських товарів закупляли техніку та запроваджували передові технології [12, 3].

Найбільше промислове місто Полтавської губернії Кременчук за товарним обігом, промисловим потенціалом, згідно історичних відомостей, входить у десятку найбільших міст України (за кількістю населення 8-ме місце, нині 29 місце). Міські прибутки були майже вдвічі вищими, ніж у Полтаві. В Кременчуці успішно діють понад 100 промислових підприємств (нині «промисловий потенціал налічує 89 великих підприємств») і серед них вагонні майстерні, ливарний, збройовий, селітровий, цегельні, канатні, свічкові, салотопні заводи, кораблебудівна верф, панчішна та шкіряна фабрики, лісопильні. Ефективно функціонують пивоварні, медоварні, млини, круподерні, винокурні, успішно розвивається суконне, деревообробне, тютюново-махоркове виробництво. Промисловість з кожним роком все більше потребує сировини від сільських товаровиробників, також зростаюча кількість робітників формує збільшення попиту на продукти харчування [12, 5, 3, 7]. Активні, прогресивно налаштовані верстви населення губернії своєю енергією та здатністю до системної праці значно покращують спільний добробут. У монографії В. А. Вергунова «Українські аграрні студії князя В. О. Кудашева» читаємо позитивно вражаючі факти про діяльність Полтавського товариства сільського господарства та його відділі у повітах. Не могу

не процитувати відомості, які передають невсипучу діяльність сільських трударів. «Працювали численні склади насіння, сільськогосподарської техніки, рухома олійня, а також пересувна маслоробня на чолі з В. С. Рибаківим, завдяки якій у Полтавській губернії до широкого вжитку увійшло вершкове масло, сири «Бакштейн» і «Брі». Створення мережі метеостанцій, дослідних полів, дослідно-навчальних ферм, проведення експедицій, різноманітних досліджень, інтродукція рослин, організація племінних пунктів ВРХ, коней та овець, опублікування наукових праць у центральних та закордонних часописах, участь у всесвітніх виставках, заснування п'яти спеціалізованих галузевих освітніх закладів – все це неабияк стимулювало освітні процеси і в сільській місцевості, зокрема» [3].

На підставі архівних джерел бачимо, що на початку ХХ ст. в Пирогівській волості у 39 поселеннях проживало 9428 осіб, функціонувало 86 вітряних млинів, 6 маслобойних, 3 цегельних, 3 винокурних заводи, діяло 5 постійних дворів та 11 лавок [13]. Поряд з вирощуванням сільськогосподарської продукції: зернових, овочів, тютюну, конопель, кукурудзи, соняшнику, еспарцету, тимофіївки, китайської пшениці та гороху, кендірю, янтарного та цукрового сорго населення інтенсивно займалося тваринництвом, зокрема, бджолярством, розведенням ВРХ та овець, різними промислами. На теренах Пирогів, згідно даних видання «Полтавіка. Полтавська енциклопедія том 12 релігія і церква» проживало 1912 парафіян з них : привілейованих станів – 37, міщан – 31. Козаків – 1517, селян – 331 [11]. Слід звернути особливу увагу на такий склад населення. Микола Арандаренко в «Записках о Полтавской губернии, составленіх в 1846 году», наголошував: «Козаки составляли классъ людей свободныхъ». Вони мали низку привілеїв відносно селян а саме: вдвічі, а той втричі більші земельні наділи, могли продавати землю представникам свого стану; право на виробництво та торгівлю алкогольними напоями, сіллю; займатися промислами [1]. Економічна свобода, колективний досвід комунікацій, взаємопідтримки, спільних дій, накопичений протягом століть, високий рівень поїздок по містах губернії і відповідно обізнаність козаків в широкому спектрі змін – все це неабияк провокувало осмислення ними довгострокових перспектив розвитку краю. Це були самодостатні, трудолюбиві, горді, рішучі та ерудовані особистості [7]. Тому ініціативна та невсипуча вдача представників козацької спільноти села Пирого та волості постійно генерувала нові ідеї і працювала над їх втіленням. Міщани займалися переважно ремеслами та роздрібною торгівлею, вони, як підприємливі господарі були зацікавлені в технологічних новинках, ефективних нововведеннях і відповідно поширенні освітніх процесів. Представники привілейованих станів – освічені та заможні жителі села

насамперед турбувалися про зростання значимості населеного пункту, його привабливості, унікальності та опікувалися його розвитком саме як центром регіону. Самодостатні селяни посилювали економічні можливості краю. На підставі цих відомостей виникає впевненість у прогресивності, продуктивності, креативності та згуртованості такої громади.

Проаналізуємо зміни, що відбулися в освітній галузі Кременчуцького повіту, які розлого подані у статті В. О. Крот, Л. М. Крот «Запровадження загальної системи початкової освіти у земських школах Кременчуцького повіту на початку ХХ століття». Зупинюся на відомостях цієї наукової розвідки. Згідно плану формування шкільної мережі що розроблявся на 1907–1918 передбачалося будівництво в Кременчуцькому повіті 187 нових шкіл і розширення вже існуючих навчальних закладів. На підставі закону «Про запровадження загальної освіти в Російській імперії» від 3 травня 1908 року передбачалося фінансування державним коштом будівництво нових навчальних закладів, але гроші виділялися за умови, що третину необхідних коштів надасть місцева громада або земство. Однак фактично, як зазначають автори статті, кошти з міністерства стали надходити лише з 1910 р. Звертаю особливу увагу на цей факт, бо реалізація проекту шкільної мережі розпочалася вже з 1908 р. [6].

Варто наголосити, що жителі Пирогівської волості в ці роки проявили неабияку активність, згуртованість, ініціативність, організаторський хист, прозорливість та цілеспрямованість, бо на початку 20 століття, ще до запровадження загальної освіти на території Російської імперії громада злагоджено попрацювала для відкриття земського училища в центрі волості. Слід зауважити, що на той час в селі Пирого діяло дві початкові школи: церковно-парафіяльна (1857 р.) та двокласне міністерське училище, яке бере свій відлік з 1846 р. від початкового народного Пирогівського училища [12]. Науковці наголошують, що створення народних училищ відбувалося тільки за клопотанням та активній участі жителів населених пунктів. Отже, ще в середині 19 століття до утворення в державі земств в селі Пирого за ініціативою та коштом сільської громади і приватних осіб був відкритий загальноосвітній навчальний заклад початкового навчання «в собственном доме» (власному приміщенні), де могли навчатися діти всіх верств населення [15]. Згідно «Положення про початкові народні училища» 1874 року утримання такого закладу відбувалося на рахунок місцевих товариств та частково на рахунок державної скарбниці і пожертвувань приватних осіб [10]. Тобто вже тоді чітко прослідковується наявність прогресивних прагнень в козацької громади – створити умови всім бажаним для отримання найнеобхідніших знань, а саме читання по

книгах церковного та цивільного друку, письма, математичних дій, історії та церковного співу. Для конкретизації стану освіти того часу в нашій місцевості наведу статистичні дані висвітлені Миколою Арандаренком в «Записках о Полтавской губернии, составленных в 1849 году», в 1849 р. на теренах Полтавської губернії (складалася з 15 повітів) діяли 100 сільських приходських училищ, зокрема на території Кременчуцького округу таких закладів було лише сім: в Недогарках, Келеберді, Пироггах, Броварках, Запсіллі, Пісках та Богомолівці. В Кременчуці в 1849 р. функціонували три училища: одне повітове та два приходських, і пансіон благородних дівиць [1].

В 1876 р. завдяки просвітницькій діяльності предводителя дворянства Ніла Івановича Питленка народне училище було реорганізовано в міністерське двокласне, де навчання тривало 5 років (в першому класі – 2 роки, в другому – 3 роки) 10 місяців на рік і в другому класі вивчали елементарну географію, історію та природознавство [13]. Варто підкреслити, що воно було єдиним аж до кінця 20 століття на теренах Кременчуцького повіту сільським двокласним, всі решта – однокласними [9]. Але прогресивна громада, усвідомлюючи зростаюче значення освіти для підростаючого покоління, вирішує що цього недостатньо і мешканці села оперативно збирають кошти щоб якнайшвидше профінансували купівлю просторої навчальної будівлі для третьої початкової школи. Як зазначається у звітах управи Кременчуцького повітового земства за 1907 рр., 1-го вересня 1907 р. на теренах повіту розпочалося навчання в семи нових земських училищах: Сидорянському Горбівської волості, Дяченківському Пісківської волості, Новоселівському Кринківської волості, Верхньо-Жужманівському та Матвіївському Солоницької волості, Кармазинівському Манжеліївської волості (в 4-х з них – в пристосованих найнятих приміщеннях, а в 3-х в спеціально побудованих або придбаних), прикметно, що лише Пирогівське «с двумя классными помещениями, а остальные съ одним» [17]. Гідна козацька спільнота, навіть, не надала відомості про вартість зведеного громадою приміщення для училища (у звітах управи Кременчуцького земства підкреслюється цей факт). Також ми дізнаємося з Журналів 44-го чергового зібрання 1908 рік з докладами управи Кременчуцького земства, що «Общество с. Борисовъ Пироговской волости ходатайствуетъ объ открытии у них земской школы на два комплекта въ домъ, купленномъ для этой цѣли у г. Сапицкого». Такий дозвіл було надано і ще одна нова початкова школа з'явилася неподалік майбутнього закладу неповної середньої освіти [15].

Активні мешканці Пирогів не зупиняється ні на мить і розпочинають інтелектуальний штурм повітового земства стосовно амбітного проекту – будівництва в Пироггах міського чотирьохкласного

училища. Такі заклади, як наголошувалося вище, зазвичай, відкривалася в містах і орієнтовно відповідали освітньому рівню сучасної дев'ятирічки, допускалися до вступу в них лише діти після завершення навчання в початковій школі. Тому однією з умов створення міського чотирьохкласного училища була наявність чималої кількості початкових шкіл поблизу. Тепер зрозуміло чому з такою наполегливістю та оперативністю наші мудрі Прадіди згуртувалися для створення вже третьої початкової школи на теренах Пирогів в 1907 р. та підтримали сусідів-борисян в придбанні будівлі для земського закладу початкового навчання в 1908 р. (село Бориси підпорядковувалося Пирогівській волості) [15].

Не встигли пройти перші заняття в новоствореній Пирогівській земській школі в 1907 р., як розпочалися: систематичні сільські збори, де ухвалювалися доленосні постанови, тривали детальні обговорення, ефективні дискусії і пропонувалися оперативні рішення; написання листів, звернень; системний збір пожертвування і поїздки ініціаторів в Полтаву, Київ з метою пошуку архітектора майбутнього приміщення – це далеко неповний перелік діянь згуртованої громади для отримання дозволу на будівництво потужного для сільської місцевості закладу (чотирьохкласного міського училища). У фондах Центрального державного історичного архіву України в місті Києві зберігається унікальний документ: постанова Пирогівських сільських зборів від 22 серпня 1910 р., скріплена підписами та печатками всіх старост Пирогівської волості і волосного старшини Деоміда Івановича Котляра (далі Постанова), де відображена неймовірна сила духу і високого злету колективної Думки успішної громади, представники зібрання горді і задоволені результатами своїх неабияких зусиль над творінням Світоча, впевнено окреслюють перспективи розвитку навчального закладу і висловлюють постійну готовність у підтримці свого Дітища [19].

Тезисно зупинюся на найважливіших віхах створення Пирогівського чотирьохкласного училища. Доволі складний і тернистий шлях довелося пройти нашим землякам для досягнення омріяної мети.

В 1907 р., а саме 2-го жовтня на зібранні Управи Кременчуцького повітового земства (занотовано в «Сборнике постановлений по народному образованию уездных земских собраний Полтавской губернии за 1907 год») розглядалося клопотання Пирогівської громади про відкриття в Пирогох чотирьохкласної чоловічої прогімназії натомість існуючого двокласного міністерського училища. Для фінансування будівництва приміщення громада пропонувала 6000 карбованців власних коштів і прохала в повітового земства безповоротну допомогу в 5000 карбованців. Якщо зібрання

відмовить, в наданні фінансів, то хай звернеться з клопотанням від свого імені в губернське зібрання, йдеться в документі. В зв'язку з нібито великими видатками на будівництво та утримання закладу (15 000 крб.) зібрання вважає недоцільним зведення в Пироггах чоловічої прогімназії, наголошується у відповіді [18]. Чиновники не вважали великою необхідністю надання середньої освіти жителям сільської місцевості, не було ні бажання, ні розуміння важливості такого рівня навчання для сільських дітей. Та не збиралися здаватися цілеспрямовані та високоорганізовані пирогівці, вони проявили неабияку затятість. Підтвердженням подальшої копіткої діяльності в цьому напрямку слугує аналіз наявних архівних документів. Не викликає жодних сумніву, що вони оперативно взялися за пошук архітектора і виконання проекту монументальної, просторої величавої добротної будівлі сучасної школи. Слід наголосити, що на той час була широко розповсюджена практика придбання та винаймання приміщень і пристосування їх під навчальні заклади, але пирогівці запланували **звести функціональну освітню установу, яка б відповідала всім вимогам міністерства і найвибагливішим запитам вихованців, стала окрасою села і гордістю громади.** Проект був доставлений представниками громади в міністерство народної освіти і успішно затверджений. Першого вересня 1908 р. Пирогівська громада знову звертається в Кременчуцьке повітове земство з клопотанням про дозвіл на будівництво чотирьохкласного міського училища, при чому збільшує суму свого внеску [15].

В державному архіві Полтавської області в Журналах 44-го чергового зібрання Кременчуцького земства 1908 р. з докладами управи в 21 докладі читаємо, що зібрання розглянуло звернення пирогівської громади і винесло постанову: «Выдать ссуду на постройку школы на общих основаниях 2000 руб.... Ходатайство Пироговского общества передь попечителем об открытии въ Пироггахъ четырехкласного училища поддержать со стороны земствам указаньями на полезность и необходимость такого училища в Пироггахъ» [15]. Розпочалося Велике Будівництво – Велике випробування, яке з честю пройшли Наші Земляки.

В 50 докладі Кременчуцького надзвичайного повітового земського зібрання за 1909 р. зазначалося, що Пирогівське волосне управління звернулося в Управу з клопотанням про видачу безвідсоткової позички з повітових зборів терміном на 10 років для завершення будівництва 4-х класного міського училища. Однак земське зібрання відхилило клопотання, мотивуючи тим, що і повітове, і губернське земство вже видали по 2000 карбованців [16]. Відмова стала викликом для Пирогівської громади і спонукала до максимальної зібраності і скрупкульозної титанічної праці. За

спогадами старожилів, козаки так проїнялися освітнім закладом, що під час зведення стін постійно контролювали якість цегли, перевіряли рівність кладки та стін, а потім ще й вирішили прокласти широку дорогу з гладенького каменю перед новобудовою (орієнтовна довжина близько 700 метрів). У зазначеній Постанові Пирогівських сільських зборів сільського наголошувалося: «Принимая же во внимание, что здание это нами начато устраиваться еще с 1908 года на постройку которого по настоящее время нами израсходовано... 25000 рублей, кроме того отбывали натурою все повинности как подготовке дерева 121 саж равно кирпича, извести и других какие только касались необходимостью принадлежностей, в общем по сему при постройке такого здания нам пришлось потрудиться немало, дабы все таки его закончить и чтобы в нем существовало 4 классное Городское Училище» [19].

Спробую узагальнити основні відповіді на запитання: «Чому саме в Пирогах постав високого рівня для сільської місцевості навчальний заклад?»

Це був вагомий результат діяльності не одного покоління, а генерації багатьох поколінь Пирогівської громади, що постійно намагалися жити в координатах культурно-просвітницьких цінностей. Гідна, амбітна, освічена, згуртована та діяльна, саме козацька спільнота Пирогівської волості сприяла генеруванню та втіленню в життя прогресивних ідей. «Наявність у селі трьох навчальних закладів створило потужне гуманітарне підґрунтя для започаткування школи вищого рівня для навчання дітей Пирогів і навколишніх сіл» – підкреслює кандидат архітектури Оксана Белявська [2]. Ерудована з високим інтелектуальним потенціалом громада оперативно відреагувала на швидкий економічний розвиток Кременчуччини, що вимагав зростання числа освічених людей, здатних працювати на складному обладнанні. Бурхливий соціально-економічний розвиток Полтавщини створив матеріальні передумови для зведення історичної будівлі.

Це був досить насичений період щодо розвитку шкільної освіти на теренах Полтавщини. Пирогівське міське чотирьохкласне училище (єдине на 19 волостей Кременчуцького повіту, в самому Кременчуці таких закладів було 2) мало найбільше за площею і одне з найкращих, вдало спроектованих монументальних приміщень для оптимального процесу навчання серед закладів цього типу і не лише серед 25-ти училищ Полтавської губернії, а й серед 81-го училища Київського навчального округу на 1910 рік [8]. Як архітектурна пам'ятка це приміщення містить цінну інформацію історико-краєзнавчого і культурного характеру, є органічною складовою джерельної бази з історії населених пунктів України. Варто зазначити, що звернення до

культурного надбання «життєвотворної святині», створення в подальшому на її базі **Народного Дому** – це збереження і передача цінностей високоорганізованої козацької спільноти нашого краю Прийдешньому та нові вектори соціально-культурного поступу.

«В минуле своє ми часто повертаємося й увіходимо, як у храм, щоб причаститися Любов'ю і стати кращими» – неймовірним теплом бринять у серці слова письменника Василя Шкляра [14].

Занурюючись в історію творення Пирогівського Світоча все більше дивуюся, і не можу осягнути, який то був Злет Помислів і консолідованої Праці! Яка Одержимість! Яка Віра в свої Сили! Яка Любов до Дітей, Онуків, Правнуків! Яка Прозорливість, Ерудованість і Духовність таким способом відповідати багатолічному світові на питання: «Хто ми є?»

Щиро Дякую за Велику допомогу працівникам Полтавського краєзнавчого музею імені Василя Кричевського, Державного архіву Полтавської області, Центрального державного історичного архіву України (м. Київ) за сприяння у пошукові матеріалів для написання статті, а завідувачці кафедри історії України ПНПУ імені В. Г. Короленка, проф. Людмилі Бабенко за можливість її опублікування.

Джерела та література

1. Арандаренко М. І. Записки о Полтавской губернии Николая Арандаренка, составленные в 1846 году : в 3 ч. часть II / Николай Арандаренко. – Полтава : В тип. Губерн. Правления, 1849.
2. Белявська О. Ю. Облікова документація для занесення об'єкту культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України. – Полтава, 2019.
3. Вергунов В. А. Українські аграрні студії князя В. О. Кудашева / В. А. Вергунов. – К.: Аграрна наука НААН, 2018. – 268 с.
4. Городские училища по Положению 31 мая 1872 года / Сост. учитель Нолин. гор. уч-ща П. Мансуров. – Вятка : Тип. и хромолит. Маишеева, бывш. Куклина и Красовского, 1900. – 36 с. – Режим доступу: <https://www.prlib.ru/item/406906> (дата звернення 22.12.2019)
5. Євселевський Л. І. Кременчуччина у XIX – на початку XX ст.: Історичний нарис. – Кременчук, 1996. – 144 с.
6. Крот В. О. Запровадження загальної системи початкової освіти у земських школах Кременчуцького повіту на початку XX століття / В. О. Крот, Л. М. Крот // Вісник Кременчуцького національного університету. Серія «Педагогічні науки». – 2015. – №1(2). – С.47–53.
7. Крот В. О. Нариси історії Кременчуцького повітового земства / В. О. Крот, Л. М. Крот. – Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2016. – 192 с.
8. Памятная книжка Киевскаго Учебнаго Округа на 1911–1912 год. – Киев. 430 с.
9. Памятная книжка Киевскаго Учебнаго Округа. Часть V. Полтавская губерния. Типо-литогр. т-ва И. Н. Кушнерев и К^о – Киевъ, 1890. 244 с.
10. Положение о начальных народных училищах // Журнал Министерства народного образования. – 1874. – Август. – С. 230–236.

11. Полтавіка. Полтавська енциклопедія: у 12 томах. – Том 12: Релігія і Церква / Гол. ред. О. А. Білоусько. – Полтава: «Полтавський літератор», 2009. – 756 + XL с., схеми, карти, табл.
12. Полтавщина. Енциклопедичний довідник / За ред. А. В. Кудрицького. – К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1992. – 1024 с.
13. Матвієць О. М., Школа і долі: Історія Пирогівської загальноосвітньої школи Глобинського району Полтавської області / О. М. Матвієць. – Глобине: Поліграфсервіс, 2005. – 496 с.
14. Шкляр Василь Характерник. – Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2019. – 304 с.
15. Журналы 44-го очередного собрания 1908 года с докладами управы и приложениями. – Кременчуг: Типография И. А. Дохмана, 1909. – 180 с.
16. Журналы 45-го очередного собрания 1909 года с докладами управы и приложениями. – Кременчуг: Типография И. А. Дохмана, 1910. – 188 с.
17. Отчёт управы за 1907 год. Кременчугское земство Полтавской губернии. – Кременчуг: Типография И. А. Дохмана, 1908. – 216 с.
18. Сборник постановлений по народному образованию уездных земских собраний Полтавской губернии за 1907 г. – Полтава, 1908. – 299 с.
19. Центральний державний історичний архів України, ф.707, оп. 229, спр. 181, 196.

УДК 377(770+571 «19/1917»

Олена Одинець
(м. Полтава)

ПОЛІТИКА РОСІЙСЬКОГО УРЯДУ ЩОДО РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Авторка статті здійснила спробу узагальнити на основі опублікованих джерел та досліджень основні напрямки і зміст діяльності закладів освіти, які відкривалися для покращення забезпечення професійними кадрами різних галузей економіки українських губерній. Акцентована увага на аграрній та промисловій галузях, які в результаті урядових реформ набули динамічного розвитку.

Ключові слова: *сільське господарство, сільськогосподарські училища, школи садівництва, промислові училища, ремісничі школи.*

У сучасних умовах реформування різноманітних сфер суспільного життя важливим є подолання низки проблем, пов'язаних із вихованням підростаючого покоління та підвищенням рівня кваліфікації педагогічних кадрів. У цьому контексті беззаперечну суспільно-політичну вагу має дослідження особливостей розвитку мережі освітніх закладів та специфіки її функціонування у попередні періоди, зокрема мережі земських професійних навчальних закладів України у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст.

Мета статті – з'ясування особливостей політики російського уряду щодо розвитку земських навчальних закладів професійної освіти на Полтавщині у другій половині ХІХ – на початку ХХ століття.